

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 3 mars 1900, kl. 12 middagen.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion angående ändring i reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning i fråga om beräkning af tjänsteålder.

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till utskottet remitterad motion, n:o 128, har herr *P. Norberg* hemställt,

»att Riksdagen genom underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes taga under nådig ompröfning, huruvida icke sådan ändring i kongl. reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning må stadgas, att ordinarie lärares eller lärarinnas i folkskola åtnjutna tjänstledighet för styrkt sjukdom, äfven om denna ledighet varat helt läsår eller längre, icke må afdragas från den tjänsteålder, hvarå rätt till pensionering grundas».

Till stöd för detta förslag har motionären åberopat följande:

I § 18 af gällande reglemente för folkskolelärares pensionsinrättning föreskrifves, i hvad mån lärares eller lärarinnas åtnjutna tjänstledighet skall afdragas från den tjänsteålder, som ligger till beräkningsgrund för pensioneringen. I allmänhet gäller, att afdrag ej må ske med mindre tjänstledigheten varat ett helt år, men att, om tjänstledigheten varat hela året

eller längre, denna tid skall afdragas ifrån tjänsteåldern. Undantag härifrån är endast, om tjänstledigheten begagnats för att vid läroanstalt inom riket eller genom resor i främmande länder utvidga den tjänstlediges insigter eller för att till följd af särskildt förordnande eller val bestrida allmänt uppdrag eller offentlig befattning utom skolområdet eller skoldistriktet.

Förgäfves spanar man bland undantagen efter det ömmande fall, att läraren nödgats försättas i tjänstledighet på grund af sjukdom, som, utan att vara obotlig, gör honom oförmögen att vederbörligen sköta sin tjänst för längre tid. Att detta fall då (1866) ej upptogs, kan dock icke väcka förvåning, emedan på denna tid ej heller någon annan folkundervisningen rörande författning synes hafva förutsatt detta hinder för befattningens skötande och meddelat föreskrifter, huru i sådant fall skulle förfaras.

Sedan den 1 juni 1894 hafva vi dock nu genom den då dagtecknade kongl. kungörelsen angående afönande af vikarie under ordinaries sjukdom besked om huru befattningen skall uppehållas och det nödiga vikariatet bekostas. Eget nog har dock just genom den väsentliga förbättring i lärarens utsigter under sjukdomsfall, som genom nyssnämnda författning kommit lärarekåren till del, missförhållandet med pensionsrätten rätt tydligt trädt i dagen. Förut, medan ordinarie lärare under sjukdom måste, åtminstone så långt gällande författningar gäfvo vid handen, sjelf och ensam bekosta befattningens uppehållande, funno i allmänhet skolråden det obarmhertigt att meddela läraren uttrycklig tjänstledighet och på hans bekostnad anställa behörig och kompetent lärare såsom vikarie; man nöjde sig i stället med att anställa en mindre dyrlegd lärare eller lärarinna med allenast småskolekompetens såsom biträde vid undervisningen.

Så kärt det emellertid nu är för en sjuk lärare att få vikariatet uppehållet på det i kongl. kungörelsen den 1 juni 1894 föreskrifna sätt, måste han uttryckligen begära och erhålla tjänstledighet. Följden häraf har ock der och hvar blifvit rätt ledsamma förvecklingar. En sjuklig lärare, som uppnått närmare trettio tjänsteår, har endast haft valet emellan att begära den årslånga tjänstledigheten och då afsäga sig utsigten till hel pension eller ock försöka tjänstgöra en eller annan vecka af läsårets början för att först derefter inkomma med sin tjänstledighetsansökan. I förra fallet har han sjelf fått bära skadan; i senare fallet har skoldistriktet och undervisningen fått sitta emellan, då det ej varit möjligt att midt under pågående läsetermin och utan uppehåll anskaffa en vikarie.

Det torde för öfrigt få anses såsom rätt och billigt, att den tjänstledighet, som för läraren icke är frivillig utan föranledd af så ömmande

orsak som sjukdom, icke bör ligga honom till men vid pensionsrätten. Så vidt jag har mig bekant, är ock denna grundsats genomförd beträffande andra tjänstemäns pensionering.

Den paragraf i pensionsreglementet, i hvilken motionären ifrågasatt ändring, har i nu omhandlade del följande lydelse:

»Från tjänstetid, hvarå rätt till pension grundas, må afdrag ej ske för den tid, under hvilken tjänstledighet åtnjutits, så vida icke denna ledighet oafbrutet fortfarit under minst ett läsår. Icke heller må afdrag ske för den tid, hvarunder tjänstledighet, med behörig tillåtelse, begagnats för att vid läroanstalt inom riket eller genom resor i främmande länder utvidga den tjänstlediges insigter, eller för att, till följd af särskildt förordnande eller val, bestrida allmänt uppdrag eller offentlig befattning utom skolområdet eller skoldistriktet.»

Af detta stadgande framgår, att, om lärare på grund af styrkt sjukdom har tjänstledighet *helt läsår*, förlorar han för denna tid rätt till tjänsteårsberäkning i fråga om pension. För att undgå detta plägar därför sjuk lärare i regeln ej taga tjänstledighet för hela läsåret, utan söker han bevara sin rätt till tjänsteår genom att åtminstone en veckas tid under läsåret sjelf uppehålla undervisningen. Endast undantagsvis torde det inträffa, att lärare är så sjuk, att han icke kan bestrida undervisningen under åtta dagars tid, vare sig vid läsårets början eller dess slut eller på annan tid.

Motionären har emellertid utan tvifvel rätt deri, att åtskilliga olägenheter, särskildt för undervisningen, uppstå genom ett dylikt af nuvarande bestämmelser påkalladt förfarande. Och dertill kommer, att ett stadgande, som så jemförelsevis lätt kan kringgås, måste anses ganska olämpligt.

Den för folkskolans lärarepersonal härvidlag gällande bestämmelsen är emellertid långt fördelaktigare, än hvad som gäller för småskolans lärarepersonal. I reglementet för småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt stadgas i § 10 följande:

»Tjänsteår räknas med afscende på rätt till understöd såsom fullt, derest läraren derunder tjänstgjort 8 kalendermånader eller 34 1/2 veckor. Med de år,

under hvilka läraren möjligen undervisat kortare tid, verkställes en sammanläggning och reduktion, med beräkning af 8 månader på hvarje år; dock må för lärare, till hvars aflönande tillskott af allmänna medel på grund af Kongl. Maj:ts särskilda medgifvande åtnjutits såsom för full tjänstgöring, oaktadt den årliga undervisningstiden understiger 8 månader, tjänsteårets längd beräknas i enlighet med den för nämnda lönetillskotts åtnjutande fastställda årliga undervisningstiden.»

Kongl. Maj:t hade i sin till Riksdagen år 1892 afgifna proposition hemställt, att om småskollärare undervisat kortare tid än 8 månader af året, skulle sammanläggning och reduktion verkställas med beräkning af 7 månader på hvarje år. På statsutskottets hemställan höjde emellertid Riksdagen denna siffra till 8 månader, hvadan alltså — då den årliga undervisningstiden i regeln är 8 månader — Riksdagen vid detta tillfälle ansåg, att tjänsteinnehafvare ej skulle få åtnjuta någon som helst rätt till tjänsteårsberäkning vid sjukdomsfall.

Motionärens yrkande går i alldeles motsatt riktning, och han kan till stöd för sitt förslag åberopa den rätt, som blifvit tillerkänd de flesta andra tjänstemannakårer i vårt land. Så få till exempel allmänna läroverkens lärare åtnjuta obegränsad tjänstledighet för sjukdom, men likväl räkna tjänsteår i fråga om pension.

I den för 1899 års Riksdag framlagda kongl. propositionen med förslag till lag angående civile tjänsteinnehafvares rätt till pension af staten var denna förmån att få räkna tjänsteår vid sjukdomsfall uttryckligen fastslagen. § 9 i förslaget till pensionslag hade nemligen följande lydelse:

»Med tjänstetid förstås den tid, hvarunder tjänsteinnehafvare i ordinarie eller extra ordinarie anställning eller på grund af särskildt förordnande varit verksam i allmän tjänst; och må förty pensionssökande icke tillgodoräknas den tid, hvarunder han åtnjutit ledighet från innehafvande tjänst, så framt icke denna ledighet utgjorts af semester eller förorsakats af sjukdom, särskildt offentligt uppdrag eller resa för egen utbildning. Den, som i ordinarie tjänst saknat rätt till semester eller ferier, ege dock att utan afdrag få sig tillgodoräknad den tid, hvarunder han för enskilda angelägenheter varit tjänstledig, men detta endast i den mån ledigheten ej öfverstigit $1\frac{1}{2}$ månad under hvarje kalenderår.»

Nämnda förslag till pensionslag blef emellertid icke af Riksdagen i detalj pröfvadt, utan fann sig Riksdagen böra afslå förslaget, på samma gång Riksdagen anhöll, att Kongl. Maj:t »täcktes låta verkställa utredning om sådant ordnande af det civila pensionsväsendet, att tjänsteinnehafvarne lemna bidrag äfven till sin egen pensionering, samt för Riksdagen framlägga det förnyade

förslag till pensionering af civile embets- och tjänstemän, som efter dylik utredning må finnas af förhållandena påkalladt».

I anledning häraf har Kongl. Maj:t tillsatt en ny pensionskomité, som för närvarande har ärendet under utredning.

Utskottet tager för gifvet, att äfven i det förnyade förslag till pensionslag, som på grund af komiténs arbeten kan väntas blifva framlagdt för Riksdagen, bestämmelser komma att inryckas, huru tjänsteåret skall beräknas vid sjukdomsfall. De stadganden, som härvidlag slutligen komma att godkännas, blifva helt visst så småningom normerande äfven för andra embets- och tjänstemän. Utskottet föreställer sig alltså, att om Riksdagen skulle komma att för civile embets- och tjänstemän godkänna pensionsbestämmelser, som äro i föreliggande afseende förmänligare än dem, som nu gälla för folkskolelärarne, Riksdagen skall befinnas villig utsträcka samma förmån äfven till folkskolans lärarepersonal.

Deremot kan det näppeligen tänkas, att i det läge hela pensionsfrågan nu befinner sig — då man ännu icke vet, hvilka bestämmelser pensionskomitén i nu afhandlade afseende kan komma att föreslå för civile tjänstemän i allmänhet, ännu mindre hvilken ståndpunkt Riksdagen i anledning häraf kan komma att intaga — Riksdagen skulle vara villig ändra nu gällande detaljbestämmelser i pensionsreglementet för en särskild kår och dermed på sätt och vis binda sig för framtiden med afseende på öfriga tjänstemannakårer.

Det stadgande, hvori nu ifrågasatts ändring, har för öfrigt varit gällande allt sedan pensionsinrättningens tillkomst, det vill säga i 33 år, utan att, såvidt utskottet har sig bekant, några allmännare klagomål för sports, och då torde det hafva föga betydelse, om bestämmelsen får stå kvar ännu några år, till dess den stora pensionsfrågan blifvit afgjord, och Riksdagen fattat beslut angående huru för öfriga tjänstemän skall i nu omhandlade afseende förfaras.

En ytterligare anledning att icke nu tillstyrka förslaget anser utskottet föreligga i den omständigheten, att motionären icke föreslagit någon som helst begränsning i fråga om rätt att vid sjukdom få räkna tjänsteår. Det torde väl dock få anses vara väl mycket begärdt, att, därför att en person erhållit ordinarie anställning, han sedan skulle kunna i 15 à 20 år eller ännu längre stanna kvar vid platsen utan att behöfva tjänstgöra en enda dag, ja utan att ens behöfva någon dag vistas på den ort, der han innehar sin ordinarie anställning; han skulle blott behöfva år efter år inskicka läkarebetyg. Derest icke i fråga om rätt att utan tjänstgöring få räkna tjänsteår vid sjukdomsfall en maximitid fastslås af till exempel tre år, skola helt visst

långt större olägenheter för undervisningen uppstå, än dem motionären framdragit såsom en följd af nuvarande stadgandet.

Med erkännande af motionens behjertansvärda syfte, får utskottet alltså hemställa,

att ifrågavarande motion icke för närvarande må föranleda till någon Andra Kammarens åtgärd.

Stockholm den 2 mars 1900.

På utskottets vägnar:

EMIL HAMMARLUND.